

Baloldalon: a Döbrentei-utca 15. számú házon van Budapest két legrégebb emléktáblája. Jobboldalon: az Apród-utca 10. számú ház; itt élt és halt meg Virág Benedek.

Két nevezetes épület áll még Tabán megmaradt részén.

Lebontják-e Virág Benedek lakóházát? — Az „árvizek háza”. — Ujabb kisajátítási tervek a meghagyott házsorok lebontására.

„Sokszor megállok most, hol ő lakott régen... mi maradt belőle? Egy kis kűszög s egy villamos megálló.”
Kosztolányi Dezsd.

A regényes Tabán eltűnt. Az ódon, törpe, szutykos házakat lebontották és mégis maradt valami a régi városrészből, ami még őrizi itt Buda múltját, a Rácváros romantikáját. Egy kiugró dombra épült, öreg egyemeletes házikó mingsyárt a Szebeny Antal-ter sarkán, a villamosmegálló közelében: Apród-utca 10. Száz évnél régebben halt meg a nagy költő, aki itt élt öreg napjait e házban és emléktábla is fél-évszázadnál régebben jelöli meg az épületet. Még megmaradt Tabán egy házcsoportja az Attila-utca, a Döbrentei-utca és Döbrentei-ter szögében és ezen a kis területen még egy nevezetes ház áll. Ennek falán nem is egy, hanem két márványtábla látható. Igaz, mindkettő csak hajdani árvizekről beszél, de ezek az árvízjelző felirások a legrégebb emléktáblák Budapesten. E két tabáni ház művelődéstörténeti emlék és a rajtuk csüngő szeretet aggódva kérde: mi lesz a sorsuk? Lebontják-e majd a két nevezetes tabáni házat is?

Ujabb bontási tervek.

Az eredeti hivatalos álláspont szerint — mint a Pesti Hírlap munkatársa értesül — ezek az épületek már kívül esnek azon a területen, amelynek házlebontásait a főváros elrendelte. Néhány hónapja, amikor az Apród-utcai ház szomszédságában és a Döbrentei-ter meg a Döbrentei-utca sarkán lebontották az ott lévő régi, rozoga háztömböt, sokat tanakodtak, mit tegyenek ennek a területnek az épületeivel. Még nincs olyan határozat, amely elrendelné e házak lebontását, de a főváros újabb kisajátítási terveket dolgoztat ki és ha egy-egy ház eladásra kerül, igyekeznek megszerezni. Még nincs döntés abban a tekintetben, hogy ez az egész terület Tabán sorsára jut-e, de valószínű, hogy a főváros itt is folytatja, illetve befejezi a városrendezési célból eddig végzett házlebontásokat. Anyagi eszközök hiján ennek a tervnek megvalósítása egyelőre még nem időszerű. A főváros a történeti emlékü házakat ugyan igyekeznek kímélni, de e két ház megmaradása bizonytalan. Bár a Műemlékek Országos Bizottsága mindkettőt a műemlékek sorában tartja nyilván, sorsuk a városrész rendezésétől és a terület beépítésének körülményeitől függ. Majd ha beépítik a lebontott Tabán helyét, kiderül, maradhat-e helyén az Apród-utcai ház.

Szellemidézés Virág Benedek portáján.

Meddig állhat még helyén az irodalomtörténetek rajzaiban megörökített többszázéves ház, amelyről költők verset írtak. Ki tudja? — a városrendezés egykor elhordatta az uttörő magyar színészek első hajlékának köveit, Virág Benedek háza sem remél-

het több kiméletet. Ám most még itt áll a régi Buda és a magyar irodalom történetének egyik darabja: most még megállunk melázza előtte, sőt bekopogtatunk a szobába, hogy idézzük szellemét.

Egyemeletes kopott házikó, amelynek kapuküszöbéhez kőlépcsők vezetnek fel. A kapualjban petróleumlámpa függ a falon, udvarán galambduc, kötélen kimosott ruhák száradnak és zezugos lépcsők három udvaron keresztül levezetnek a Döbrentei-utca 9. számú házba. A házfelügyelő lakásában nem tudnak róla, hol lakott a költő, de az utcára nyíló péküzletben büszkén mondja a tulajdonos, hogy az üzlet fölött, az emeleten van a nevezetes szoba. Színhagyomány szerint száz évvel ezelőtt is kenyeret meg süteményt árultak e bolthelyiségben és a sütő látta el kenyérrrel az öreg költőt.

Keskeny, homályos feljárat kőlépcsőkkel vezet fel a 2-es számú lakásba, amelynek három ablaka néz Tabánra. Lánchuzós csengő a keresztvasas ajtón. A templom felé eső legszélső egyablakos szoba volt Virág Benedek otthona. Most Reinhardt László mérnök, a háztulajdonos fia lakik itt. A modern butorokkal berendezett kis szobában már csak a festett fapadló és a kis ablak emlékeztet a régmúlt időkre. Egykor Virág Benedek szobájában nem állt sem zongora, sem műbutor, hanem csupán egy feynyőfanyoszolya, egy láda, könyvespolc, fiókos jenyőfaasztalka és három szalmafonatu szék. 1795-ben költözött Budára és az 1810-iki nagy tabáni tűzvész után került ebbe a hajlékba, ahol aztán végezte is az életét. Itt élt szerzetesi szegénységben és fogadta Kazinczy, Dugonics, Horváth István, Révai, majd a fiatalok, Vörösmarty, Bajza, Toldy Ferenc látogatását. Ő maga csak Vitkovics Mihály és Karacs Ferenc rézmetsző házába szokott néha ellátogatni. Itt írta percegő ludtollal újabb poétai munkáit, ódáit, nyelvművelő értekezéseit, fordította Horatiust és írta a Magyar Századok címmel a nemzet történetét. 1830 január 23-án reggel halt meg 76 éves korában. Senki sem volt mellette és az irodalomtörténetírók szerint a földszinten lakók tompa zuhanást hallottak, majd halva találták szobájában. Kulcsár István „Hazai és Külföldi Tudósítások” című lapja halálakor így számolt be Virág Benedek elmulásáról: „A mult szombat, jan. 23-án reggel gutaütés következtében félholtan találták Budán magános szobátskájában, akkor estvélyi 10 $\frac{1}{2}$ óraker pedig végképpen elköltözött a világból...”

Künn a ház felé a középső emeleti ablak alatt fekete márványtábla emlékeztet a „szent öregre”, Tárkányi Béla pap-költő szövegezésében:

„Nemzeti léleknek tüzes ébresztője lakott itt,
Zengve dalát s irván nemzete századait.
Itt élt, halt — nem halt... meghalva is él, aki így élt,
Mint a magyar nemzet dísz: Virág Benedek.”

1880 szeptember 13-án avatták fel országos ünnep keretében az emléktáblát — amelyet tisztelői állítottak — Országh Sándor miniszteri tanácsos, az

akkor új Közmunkák Tanácsa első elnökének, a bizottság elnökének vezetésével. Az ünnep a közeli katolikus templomban kezdődött, amelyben az egykori pálos szerzetes tabáni napjaiban misézni szokott, majd a babérral, disznóvénnyel, lobogókkal fel-díszített Apród-utcai ház előtt hangzottak el szónoklatok és előadták a költőnek megzenésített Örömhangozók című versét. Gerlóczy Károly alpolgármester képviselte a székesfővárost, Pulszky Ferenc a Tudományos Akadémiát, Gyulai Pál a Kisfaludy Társaságot és a kormány is elküldte két tisztviselőjét. Dery Mihály katolikus lelkész, mint az ünnep kezdeményezőjét említi az egykori tudósítások. Ott volt az emlékezők között egy agg férfi is: Abel Márton budavári nyugalmazott főtanító, ki gyermekifjú korában gyakran ministrált ebben a templomban Virág Benedeknek. Ilyen diszes keretekben ünnepeltek a Vajkay-féle ház előtt, amelyben a költő hajdan a legnagyobb szegénységben élt, barátaitól sem fogadva el támogatást és fütetlen kis szobájában csak a lelkesedéstől fütve írta halhatatlan verseit. Ma már a felsorolt ünneplőkre is csak emlékezni lehet, mint egykor Vörösmarty epigrammát írt a szent öreg kidölt sirkeresztjéről.

A nagy árvizek emléke egy tabáni ház falán.

A Döbrentei-utca 15. számú, kétemeletes ház vasrácskorlátos erkélyével, a XVIII. század közepéből maradt itt a bécsi barokk hagyományain az idő-tájt kialakuló sajátosság pestbudai építészeti stílus törekvéseinek formájában. Az elsőemeleti ablakosor fölött a helyi stukkómesterek művészkézét dicséző öt jelképes díszítő domborkép is jellemző az akkori díszítés modorára.

Az egykori pestbudai építőművészetnek e bájos emléke keményen állta nemcsak az idők viharát, hanem a hajdani árvizek dörgő hullámverését is. A városrendezéskor fölemelt uttestről lépcsőkön lehet lejutni mélyen fekvő kapujához, amelynek küszöbe mellett jobbról vörös márványlap van a falban, rajta kezdetleges rajzu kéz ujjá az árvíz magasságát mutatja. Buda városa állította 1775-ben és három nyelven vésette rá a szöveget:

„1775. Február. Ezundato Danubii. A' Dund-nak Aradása. Überschemmung der Donau.”

Nyilván nem azért első a sorban a latin szöveg, mert a felírást az öröklétnék szánták, hanem, mert a latin úr volt akkor a nemzet nyelvén. Még jó, hogy a német véset is nem előzi meg a magyart!

Még egy árvíz tábla van ezen a házon 1838-ból, az előbbi fölött, a kapufej magasságában. Ennek két-nyelvű a szövege és Tabán rác multjára emlékeztet, mert a magyar „Ár-víz” szó alatt két cirilbetűs szerb szó áll, mely ugyancsak árvizet jelent. Lejjebb hosszú nyíl, a vízár magasságát jelöli, alatta magyarul az időpont:

„Martius 15-én, 1838.”

E ház Budapest legrégebb emléktábláját őrizi falán. Az 1875-iki márványlap az első emléktábla, amelyet a fővárosban állítottak, legalább is régebbinek nincs nyoma. A legközelebbi tábla az 1838-iki kilenc kis márványlap a főváros különböző épületein és ezek egyike a ház másik rózsaszín márványlapja, amely azonban nemcsak szerb felirásával, hanem méreteivel és kivitelének formájában is különbözik a pesti árvíz tábláktól. A ház azon a szinten áll, amely egykor a Duna partja volt és a Duna áradásai többször is előntöttek. Ám a régi lakóház a Dunával most is kapcsolatot tart fenn, a háznak egyik lakója hajóskapitány, a házfelügyelője pedig — volt dunai matróz. A hajósból lett házfelügyelő, Kurcz Ferenc szeretettel gondolja a házat, mert nem egyszerű hallotta gazdájától, a hetvenes Pelt Teréz magánzónától, hogy az épület kétszázéves és az árvíz táblák az utcai falon eredeti helyükön vannak. Mélabusban jegyzi meg:

— Hiába, ha a csákányok elkezdenek dolgozni, ez sem marad a helyén...

Sejtelve aligha alytalán, hiszen a városrendezés Budán és Pesten egyaránt nem egy nevezetes házat — a XVIII. századi építőművészet valóságos remekeit — söpörte már el a föld színéről.

Tamás Ernő.

Evangelikus internátus

A budapesti evangélikus gimnázium nevelőintézete (VII., Damjanich-u. 28/b.) Elsőrendű ellátás, átlagnál különbevelés. Prospektus. 3015

Elhelyezkedést talál

komoly összeköttetésekkel rendelkező keresztény ur gépi- és villamosági vállalatnál. — Kimerítő ajánlatokat „Érdekeltséget vállalhat 2968” jelűre főkiadóhivatalban.

Tisztelettel közlöm, hogy lakásomon

fotolaboratoriumot létesítettem. Előhívásokat, másolásokat és nagyításokat szakemberrel és legolcsóbban készíték el. Vidékről postán küldött kidolgozásoknál a portóköltséget én viselem. MÁLYI ÖDÖN fotolaboratórium, Budapest, VI. ker., Főthi-ut 16. I. emelet 16. 2930

Londoni lakos

jelenleg Pesten. Rövidesen visszautazik, képviselőket vállal. Megkereséseket Löwy Imre, Eörs Sándor, V., Sziget-utca 40. sz. telefon: 14-9-31 címre kérek. 3011

Esztergom-Vizivárosi Irgalmas Nővérek Erseki Leánynevelő Intézete.

Az intézetben — internátussal egybekötött — következő iskolák vannak: tanítónőképző, leánygimnázium (szeptemberben nyílik meg a VI. o.), polgári leányiskola, elemi iskola. Az érdeklődőknek készséggel küld tájékoztatót az intézet főnöknője, Esztergom. 2992

Legelsőrangú wieni idegenpenzió

lakhelyváltoztatás folytán rendkívül előnyösen eladó. Vételár Budapesten pengőben is fizethető. Ajánlatok „Osztrák idegenforgalom 80.000” jelűre Haasenstein és Vogler rt. hirdetőirodába, Budapest, Dorottya-utca 8.